

ÜLKEMİZDE ENERJİ VERİMLİLİĞİ; DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Arif KÜNAR

EDSM Enerji Ltd. Şti. Türkocağı Cad. No32-3 Balgat, Ankara
akunar@edsmenerji.com.tr

ÖZET

Ülkemizde mevcut enerji verimliliği mevzuat ve uygulamaları kapsamında, bilebildiğimiz-yaşadıklarımız ve öngörebildiğimiz kadarı ile sorunlar-çözümler çerçevesini çizmeye ve “neler yapılması gerektiğini” üzerine bazı ana başlıkları sıralamaya çalışacağız. Özellikle ülkemizde eksikliğini duyduğumuz yeni bir model üzerine tartışma başlatmak üzere; “Ulusal Enerji Verimliliği Ajansı-Merkezi”ni gündeme getirmeye çalışacağız.

1. GİRİŞ

Nisan 2004 yılında ilk; “**Türkiye Enerji Verimliliği Stratejisi**”, 2 Mayıs 2007’de; “**Enerji Verimliliği Kanunu**” yayınlandı. 2008 yılı, “ENVER Yılı” ilan edilmiştir. “**Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına İlişkin Yönetmelik**”, 25 Ekim 2008 tarihinde yayınlandı. Bu yönetmelikle “enerji verimliliği danışmanlık firmaları” 14 Temmuz 2009 tarihinden itibaren yetki almaya başladılar. “**Bina Enerji Performans Yönetmeliği**” de; 5 Aralık 2009 da yürürlüğe girdi. Yeni “**Enerji Verimliliği Strateji Belgesi**” onay için bekliyor.

İlk “Strateji” ve “Kanun ve yönetmelikler”in üzerinden uzun bir süre geçmesine rağmen, ülkemizde bu kanun ve yönetmeliklere endekslenen ve beklenen somut enerji verimliliği uygulamaları, altyapı-kapasite geliştirme çalışmaları, maalesef hala istenen düzeyde gerçekleşemedi, gerçekleştirilemedi. “**BEP Yönetmeliği**” uygulamaya tam geçemedi, “**Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına İlişkin Yönetmelik**” ise; 3 yıl sonra neredeyse tamamen değiştirilmek zorunda kaldı.

Gelenen bu noktada, yine hem ülkemize hem de bizlere zaman kaybettirecek olan sektör temsilcilerinin birbirini suçlaması ve bardağın boş tarafını “işaret” etmesi

yerine, somut öneriler-çözümler üzerinde tartışmak ve “ortak akılla” hareket etmek gerekmektedir. Hepimiz aynı ülkede yaşadığımıza göre, hem sürekli artan enerji fiyatlarından, sektörün rekabet edememesinden, enerji arz güvensizliğinden hem de “iklim değişikliğine” yol açan sonuçlarından, karbon yaptırımlarından kurtulmak için de; daha koordineli-doğru ve hızlı hareket etmek mecburiyetindeyiz.

2. DÜNYADAKİ DURUM

Özellikle AB, ABD ve Japonya’da 1980’lerde başlayan ve giderek hem Yaşanan enerji krizleri, fiyatları artan Enerji kaynakları hem de yaygınlaşan çevre hareketine bağlı olarak gelişen enerji verimliliği uygulamaları çok ciddi enerji verimliliği-etkinliği ve tasarrufu sağlamış ve sağlamaktadır. Bütün bu kazanımların üstüne, 2020’de; %20 daha fazla enerji tasarrufu sağlanması için hedefler belirlenmiştir. Yine 2017-2020 yılında; “0 emisyonlu, 0 enerjili bina” zorunlulukları getirilmiştir.

3. NELER YAPILMALI

3.1. Ülkemizin en önemli sorunlarından biri olan enerji ve enerji krizini, en kısa ve ucuz yoldan hızlıca çözmek için, devletin ve Hükümetin bütün dikkat, çalışma, altyapı, kapasite, personel, yatırım, teşvik mekanizmaları; öncelikli ve acil olarak, “enerji verimliliği” üzerine odaklanmalı ve yoğunlaştırılmalıdır.

3.2. Acilen “Ulusal Enerji Verimliliği Seferberliği” ilan edilmeli ve kısa, orta, uzun vadeli olarak; enerji verimliliği konusu, hükümetlere, bakanlara bağlı olarak değil, “devlet politikası” olarak öncelikli ve sürdürülebilir olmalıdır. Bu konu; ayrıca; “çevre, Kyoto yükümlülükleri, temiz-eko üretim ve yenilenebilir enerji” mevzuatı ile de koordine edilmeli, birlikte planlanmalı, uyumlandırılmalıdır.

3.3. Enerji verimliliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için görevli olan “Enerji İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü”nün enerji verimliliği ile ilgilenen tüm birim ve şubelerinin, ayrı bir “Enerji Verimliliği Genel Müdürlüğü” adı altında yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Çünkü mevcut yapı; sayıları çok az, ancak tecrübeli bir kadro ile gerçekten çok büyük bir özveri içinde çalışmasına rağmen, maalesef yeterli olamamaktadır. EİE; “Enerji Yönetici Eğitimi” verilmesi, ilgili mevzuatların - yönetmeliklerin hazırlanması, bunların sektörlere-halka yayılması, tanıtılması, kamuda örnek etüt-proje yapılması, yetkilendirilmiş “Enerji Verimliliği Danışmanlık –EVD-“ şirketleri tarafından yapılan eğitimlerin, etüt-projelerin, “verimlilik artırıcı projelerin-VAP-“ kontrolü gibi birbirinden farklı birçok konuda sorumluluk üstlenmiştir. Zaten sayıları çok yetersiz olan mevcut tecrübeli kadronun, giderek emekli olmasıyla, “Kurum” sıkıntıya girmektedir. Diğer iyi örneklerle benzer kurumların oluşumuna, yapılanmasına benzer bir hızlı yapılanma ile maaşlarının, idari koşullarının iyileştirilmesi, yurtdışı-İç eğitimlerinin artırılması, mastır-doktora yapmak isteyen personelin teşvik edilmesi, yeni genç –kadrolu- mühendislerin Kuruma alınması vb. yollar izlenmelidir.

3.4. Mevcut “Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu-EVKK”nın da, içine ilgili sektör dernekleri de alınarak daha aktif, sık aralıklarla bir araya gelen ve “pratik” olarak, alt “komisyonlar” şeklinde

yaygınlaşacak daha etkin “yapılanma” içine girmelidir.

3.5.Hali hazırda “enerji yöneticisi kursları” şirket, üniversite ve meslek odalarına devredilmek üzere, yetkilendirmeler yapılmaktadır. Ancak maalesef, üniversitelerimiz ve MMO-EMO gibi meslek odalarımız, “eğitim uygulamaları” için gerekli yeterli altyapıya henüz sahip olamadıkları ve yetkilendirilmiş enerji verimliliği danışmanlık şirketleri de bu yatırımı yapamadıkları için, eğitimlerin sağlıklı sürdürülmesinde ciddi sorunlar oluşmuştur. Enerji yöneticisi eğitimlerinin; üniversite ve MMO-EMO tarafından verilmesi, EVD Şirketlerinin bu eğitimleri vermemesi, tamamen etüt-proje ve VAP yapması, gerekirse ve yalnızca sektörel-özel sistemlerle ilgili eğitim yapması daha doğrudur.

3.6. Üniversitelerin ve MMO-EMO’nun da; ölçüm-etüt hizmeti vermemesi gerekmektedir. Başta İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep gibi sanayi şehirlerinde Tübitak-Üniversite-OSB-Sanayi ve Ticaret Odaları, MMO-EMO, özel sektör ile birlikte, “uygulama laboratuvarları” kurulması ivedilikle sağlanmalıdır. Altyapısı belli ölçekte hazır olan Tübitak, üniversiteler, meslek odaları ve firmalar bu aşamada desteklenmelidir.

3.7. Enerji ithalatına ödenen paranın sadece % 10’u ile, en azından bir kereye mahsus, -sıfır faizli kredi, teşvik, kdv indirimi, elektrik fiyatı indirimi, vergi indirimi vb.- mekanizmalar geliştirilerek, hem sanayide hem de binalarda birkaç yıl içinde yaklaşık en az; 10 milyar dolarlık bir tasarruf sağlanabilir. Zaten her yıl cebimizden çıkan; “10-25 milyar dolarlık –resmi beyanlara göre- verimlilik-tasarruf potansiyelimiz”, kendini 2-5 yılda geri döndürebilir ve bu para, artık hep ülkemizde kalır. Ayrıca bu sayede de; çok ciddi bir yan sanayi ve ar-ge, yetkili enerji verimliliği danışmanlık firmalarının gelişmesi, enerji yöneticiliğinin-mühendisliğinin, istihdamın artırılmasına da yol açarak, ülke çapında zincirleme bir

“ekonomik iyileşme-gelişme-büyüme-kalkınma-sürdürülebilirlik” sağlanır. Yaşadığımız ekonomik- finansal, enerji ve istihdam krizinden, “ENVER” fırsatı yaratılarak çıkılır.

3.8. Birçok kredi, finans, hibe kuruluşu – Avrupa Birliği, Kredi ve Yatırım Bankaları, Dünya Bankası, BM-UNDP, Özel Finans Kuruluşları vb.- ülkemize, enerji verimliliği konusunda kredi ve uygulama desteği vermek üzere gelmektedirler. Bu kaynakların bir merkezden yönetilmesi, koordine edilmesi ve doğru-öncelikli projelere aktarılması, “kaynak verimliliği”nin de sağlanması gerekmektedir. Bu merkezin de; “Ulusal Enerji Verimliliği Ajansı” adıyla oluşturulması, Fransa’daki ADEMA, Almanya’daki DENA, ABD’deki Eyalet Enerji Komiteleri, Japonya Enerji Verimliliği Merkezi, Çin ve diğer ülkelerdeki örneklerle benzer bir “işlev” üstlenmesi çok önemli olacaktır. Özel sektörün, üniversitelerin, ilgili tüm sektör temsilcilerinin yer alacağı ve bağımsız, kurum ve kuruluşların üzerinde yer alacak; enerji verimliliği ile tüm uygulamaları yürütecek bir mekanizma-model oluşturacaktır.

3.9. Hem kamu hem de-Enerji yöneticiliği zorunlu olan hem sanayi hem de ticari binalarda enerji verimliliği etüt-proje ve VAP yapma-yaptırma, kamu binaları gibi; “zorunlu” olmalıdır.

3.10. 2 Mayıs 2009 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan, “Kamu Binalarında enerji etüt ve VAP Hizmeti”, “Binalarda Enerji Yöneticiliği Hizmeti”, maalesef hedeflenen amaçlara hizmet etmemektedir. En düşük “hizmet” teklifi verenlere, sadece “yasak ve ceza” savmak üzere, “kağıt” üzerinde imza atılarak verilen, ancak hem “işletme-kurum-kuruluş” sahibine, hem de “ülkemize” hiçbir şekilde enerji verimliliği sağlayamayacak bir uygulamaya dönüşmüştür. Bu uygulamanın, hem EİE hem de EMO-MMO ve sektör derneği olan “Enerji Yönetimi Derneği –EYODER-“

tarafından denetlenmesinin, etik kurallarının ve hizmet standartlarının, mümkünse de asgari -alt- hizmet bedellerinin belirlenmesi gerekmektedir.

3.11. Kanun ve yönetmeliklere göre artık, OSB’lerde de; “enerji yönetim birimi” oluşturulması zorunludur. Ancak bu “birimlerin” kendilerin ön-etüt, ölçüm ve detaylı etüt, VAP uygulamaları yapmaları, hem nicelik hem de nitelik açısından mümkün gözükmemektedir ve de “yeterli” değildir. Bu durumda, danışmanlık ve ölçüm-etüt-VAP hizmetleri dışarıdan alınmalı, oluşturulan “birim” de, bunları organize etmeli, yönlendirmeli ve denetlemelidir.

3.12. VAP, Gönüllü Anlaşmalar, Enerji Performans Sözleşmesi-EPS-, KOSGEB teşvikleri, TTGV, TÜBİTAK vb. destekler artırılmalı, başvuru ve geri dönüş-ödeme mekanizmaları kolaylaştırılmalı ve hızlandırılmalıdır. Bugüne kadar sanayiye verilen VAP ve Gönüllü Anlaşma teşvikleri, benzer şekilde kapsam dahilindeki tüm kamu, ticari bina ve işletmelere de verilmelidir.

3.13. Kamuda, enerji verimliliği etüt-proje ve VAP’ların yapılması zorunluluğunun sonucunda, verimlilik sağlayıcı uygulamalarının “enerji performans sözleşmeleri-EPS-“ ile yapılabilmesi için; Kamu İhale Kanunu’nda, bankacılık kanununda bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir. Örneğin kamunun AB ve ABD’deki gibi; 10-15 yıl gibi uzun süreli enerji performans sözleşmesi yapabilmesi ve bankalardan, finans kuruluşlarından kredi kullanabilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, kamunun ihale yapabilmesini kolaylaştırmak ve sağlıklı hizmet alınması için, ortak ve örnek bir “teknik şartname” ve “EPS” hazırlanmalıdır. Mümkünse “strateji belgesinde” de yer aldığı üzere, tüm kamu ihaleleri bir merkezden yapılmalıdır. EPS’nin de; Türk Ticaret Kanunu, Türk Hukuk Sistemi ve Türk Bankacılık – Sigortacılık Sistemi ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

3.14. Yapılan enerji etüt proje, VAP ve uygulamaların doğru olup-olmadığını kontrol için, “etüt” ve “ölçme ve doğrulama” standartları, metodolojisi, EİE ve EYODER tarafından birlikte hazırlanmalıdır.

3.15. 5 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren, “Binalarda Enerji Performans Yönetmeliği” ve Yönetmeliğin uygulanabilmesi için gerekli olan, performans kriterleri ve bina enerji performans hesaplama konusunda (BEP-TR), kamu, üniversiteler, enstitüler, meslek odaları, sektör dernekleri acilen bir araya gelmeli ve belirtilen uygulamaya yönelik, geniş kapsamlı bir kabul, test, değerlendirme çalışması yapılmalıdır.

3.16. Yeni binalara BEP-TR sertifikası verecek olan SMM ve eski binalara BEP-TR Sertifikası verecek olan EVD şirketleri dışında da, bina sahiplerinin kendi binalarının performanslarını ve durumlarını ölçebilecekleri, kullanımı kolay ABD’ndekine benzer bir “energy star” programı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından; webde yayınlanmalı ve hizmete sokulmalıdır.